

Høgskolen i **Hedmark**

LUNA

Yvonne. M. Halvorsen

Bacheloroppgave

De stille barna

The silent children

Barnehagelærerutdanningen samlingsbasert (BLUS)

Vår 2016

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: De stille barna	
Forfatter: Yvonne. M. Halvorsen	
År: 2016	Sider 33
Emneord: sosial kompetanse, relasjoner, trygghet og problematferd	
Sammendrag: I denne oppgaven har det blitt undersøkt hva som kjennetegner de stille barna, og måter de blir møtt i barnehagen. Valg av metode har vært empirisk i form av kvalitativt intervju med fire barnehagelærere. De kom frem til at det finnes ulike typer stillhet, og dermed ulike kjennetegn på de stille barna. Barnehagelærerne var tydelige på at stillheten kan være både positiv og negativ, og trenger dermed ikke være et tegn på manglende deltakelse, men en posisjon barna kan innta. Samtidig vises det til at atferden barna viser kan tyde på at barna har det vanskelig. De voksne har en stor rolle å fylle, for å kunne møte disse barna på en akseptabel måte. Det pekes på at barna kan vise for dårlig sosial kompetanse, samtidig som viktigheten av vennskap og relasjoner kommer frem. Observerende, forståelsesfulle og tilstedeværende voksne er viktig i møte med disse barna.	

English abstract

Title: The silent children	
Authors: Yvonne. M. Halvorsen	
Year: 2016	Pages: 33
Keywords: Social competence, relationships, confidence, safety and problem behaviour.	
Summary: In this exercise it has been investigated what characterizes silent children and how they are met in nursery. The choice of method has been empirical, in terms of qualitative interviews with four nursery teachers. They concluded that there are different types of silence and thereby various characteristics of the silent children. Nursery teachers were clear on that silence can be both positive and negative and don't need to be a sign of poor participation, but a position children can enjoy. But this kind of behaviour may also indicate that the children have a difficult time. The adults play an important role to meet these children in an acceptable way. It is pointed out that children may show poor social competence – which emphasizes the importance of friendships and relationships. Observing, responsive and present adults is important in the meeting with these children.	

Forord

I mitt arbeid i barnehagen har jeg observert mange stille barn, de som det er fort gjort å overse, de som ikke svarer når vi spør om noe, eller de som leker på utsiden av fellesskapet. Jeg har undret meg over hva som kan ligge til grunn, hva de tenker og hva jeg kan gjøre for å møte disse barna på en forsvarlig måte. Dette er noe av det jeg ønsket å få bedre innsikt i når jeg gikk i gang med min bacheloroppgave, og noe jeg er glad for at jeg fikk muligheten til å undersøke og skrive om.

Da jeg startet med oppgaven var tankene mine rettet mot stillhet som en problematferd, men etter litt leting i litteratur og i veiledning fikk jeg opp øynene for at stillhet kan innebære så mye mer. Jeg har endret og vridd på problemstillingen noen ganger, men det har vært spennende å utvikle den til å bli såpass åpen, og utrolig spennende å fordype seg i dette tema, selv om det har vært utfordrende med lange dager og netter med skriving. Jeg har vært og intervjuet fire barnehagelærere, jeg var både nysgjerrig og forventningsfull i de ulike møtene, der jeg ønsket å se på ulike kjennetegn ved de stille barna, og mulige måter barnehagen møter disse barna på. Her fikk jeg enda flere perspektiv å se stillheten fra, og jeg tilegnet meg litt mer kunnskap, noe jeg er kjempe glad for. Alle har pekt på ulike kjennetegn og delt sine erfaringer med meg, noe jeg er kjempe takknemlig for. Så tusen takk til mine intervjupersoner, uten dere hadde jeg ikke kommet i havn med oppgaven.

Så vil jeg si tusen takk til min veileder Gudrun Sælen Halmrast for gode råd du har kommet med. Jeg vil også takke min samboer og våre barn for tålmodigheten dere har vist i denne prosessen, uten hjelp og støtte hadde jeg aldri kommet i mål. Takk for at dere har fått meg til å tatt pauser og fått meg litt bort fra skrivingen. Jeg vil også takke familie og venner som er vært forståelsesfulle og tålmodige igjennom studietiden. Og arbeidsplassen min for all støtte, forståelse, og tilrettelegging for at jeg skulle få denne oppgaven ferdig. Jeg er kjempe takknemlig for alt sammen.

Innhold

Innholdsfortegnelse

NORSK SAMMENDRAG	2
ENGLISH ABSTRACT	3
FORORD	4
INNHold	5
1. INNLEDNING	7
1.1 VALG AV TEMA	7
1.2 PROBLEMSTILLING	7
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING	8
2. TEORI	9
2.1 SOSIOKULTURELT PERSPEKTIV	9
2.2 SOSIAL KOMPETANSE – DEFINISJONER OG FORSKNING	9
2.3 SOSIAL KOMPETANSE OG DE STILLE BARNA	10
2.4 BARNs MEDVIRKNING	11
2.5 BARNEHAGEN OG DE STILLE BARNA	11
2.6 TILKNYTNING OG RELASJONER	12
2.7 STILLHETENS MANGE SIDER	12
2.8 STILLHET SOM OBSERVASJON, REFLEKSJON OG TANKER	13
2.9 STILLHET SOM PROBLEMATFERD	14
3. METODE	16
3.1 KVALITATIV METODE I FORM AV USTUKTURERT INTERVJU	16
3.2 BÅNDOPPTAKER	17
3.3 UTVALG AV INFORMANTER	17
3.4 GJENNOMFØRINGEN AV DATAINNSAMLINGEN	17

3.5	VALIDITET OG RELIABILITET	18
3.6	ANALYSE AV DATAMATERIALET	19
4.	FUNN OG DRØFTING	20
4.1	SOSIAL KOMPETANSE	20
4.2	BARN MEDVIRKNING	21
4.3	BARNEHAGEN OG DE STILLE BARNA	22
4.4	VENNSKAP OG RELASJONER	23
4.5	STILLHETENS MANGE SIDER	24
4.6	STILLHET SOM REFLEKSJON, OBSERVASJON OG TANKER	26
4.7	STILLHET SOM PROBLEMATFERD	27
5.	KONKLUSJON	29
	LITTERATURLISTE	31
	VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE	33

1. Innledning

1.1 Valg av tema

Tema de stille barna var klart ganske tidlig, og noe jeg ønsket å få mer kunnskap om, nettopp fordi dette er et tema som ikke snakkes så mye om, og jeg har alltid brent for barn som trenger det lille ekstra. Erfaringsmessig er det fort gjort å overse disse barna, fordi de ikke lager så mye ut av seg, og de er enkle å forholde seg til. Men faren er at de fort kan bli usynlig i fellesskapet. De stille barna beskrives i litteraturen med ulike begreper som sjenerte, sky, tilbaketrukket, introvert, innadvendt og innagerende, men hva innebærer dette? (Lund, 2012). Lund (2012) sier videre at barn selvfølgelig kan være stille av natur og trives godt med det, eller bruke stillheten i ulike sammenhenger/ situasjoner, men stillheten kan også være et uttrykk for at barnet har det vanskelig. Hvorfor er barna stille? Det kan bli mange tanker rundt hva som kan gjøres, i møte med disse barna.

Jeg tenker at dette er et viktig tema og ta opp i barnehagesammenheng, da noe forskning peker på sammenhenger mellom stille atferd, problemer og mobbing senere i livet. (Lund, 2012). Det kan være mange årsaker til barns stille atferd, og det kan inneholde mye. Jeg har ofte undret meg på hva som ligger bak stillheten, og med dette ønsker jeg å sette fokus på de stille barna, og deres møte med barnehagen. Jeg har valgt å bruke barn i flertall i oppgaven, fordi barn er ulike, og av den grunn at det ikke finnes bare en type stillhet hos barn. Oppgaven er bygget på et sosiokulturelt perspektiv, som ser barna som kompetente og læringsdyktige. Og som peker på viktigheten av voksenes støtte og tilstedeværelse, for barnets utvikling. (Askland & Satøen, 2013).

1.2 Problemstilling

For å få en dypere forståelse, ønsker jeg å se på hva som kjennetegner de stille barna og hvordan barnehagen legger til rette for deres sosiale miljø. I *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* står det at: «Tidlige erfaringer med jevnaldrende har stor betydning for barns samspillsferdigheter og gjør barnehagen til en viktig arena for sosial utvikling, læring og etablering av vennskap». (KD, 2011 s. 28). Barnehagen er utrolig viktig i møte med de stille barna og deres sosiale fellesskap. Jeg har ut ifra dette utarbeidet en problemstilling som

retter søkelyset mot barnehagen, nettopp fordi det er barnehagen som møter disse barna daglig, og jeg ønsker å ta del i deres kunnskap og erfaringer rundt de stille barna. Problemstillingen min har i løpet av dette arbeidet blitt endret og avgrenset en del ganger, men jeg har endt opp på en problemstilling som er litt mer åpen. Problemstillingen har utviklet seg til følgende:

«Hva kjennetegner de stille barna, og hvordan blir de møtt i barnehagen?».

For å kunne finne svar på min problemstilling, samt tilegne meg ny kunnskap om temaet, har jeg vært i ulike barnehager for å samle inn data i form av intervju. Jeg har valgt å bruke begrepet intervjupersoner når jeg omtaler de jeg har intervjuet, da dette dekker de fleste andre benevnelser. (Dalland, 2016). Funn fra denne undersøkelsen drøfter jeg i lys av teori om de stille barna, tilknytning og relasjoner, sosial kompetanse og barns medvirkning. Jeg ønsker med dette å belyse hvordan de stille barna blir sett og møtt i barnehagen.

1.3 Oppgavens oppbygging

I innledningen gjør jeg rede for valg av tema og problemstilling. Videre belyser jeg teori jeg mener er relevant for min problemstilling. I kapittel 3 gjør jeg rede for valg av metode som er brukt i min datainnsamling. I kapittel 4 presenteres og drøftes funn opp mot relevant teori. Jeg har valgt å bruke noen av de samme kapitlene i funn og drøfting som jeg har gjort i teoridelen, dette for å skape en sammenheng og struktur igjennom oppgaven. Kapittelet avsluttes med en konklusjon, der jeg kommer med svar på min problemstilling. Jeg vil også belyse områder det kan være interessant og undersøke videre.

2. Teori

2.1 Sosiokulturelt perspektiv

I sosiokulturelle perspektiver fremheves forholdet mellom individ, omverden og kultur. Søkelyset i et sosiokulturelt perspektiv peker på det som foregår mellom mennesker og mellom mennesker og miljø. Og for å få bredere forståelse rundt utviklingen, settes den inn i sosiale og kulturelle kontekster. Tanken om at vi er født sosiale er sentral, samtidig som samspill blir sett på som den viktigste forutsetningen for individuell utvikling. (Askland & Satøen, 2013). Det er denne interaksjonen som kan virke som drivkraft i våre læringsprosesser. Thorsen (2012) peker på at vi mennesker egentlig ikke kan unngå å lære. De negative erfaringene vi får, eller det vi opplever som mislykket, former oss antakelig like mye som positive. (s. 9). Dette er i tråd med Lev Vygotsky sin teori på læring, som mente at læring skjer i sosialt fellesskap, i vanlige hverdagssituasjoner. Han poengterte at barna møter verden gjennom andre. Vygotsky utviklet en modell om den nære eller proksimale utviklingszone som går på det barnet mestrer sammen med andre. Og det barnet etter hvert vil kunne mestre på egenhånd. (Askland & Satøen, 2013). Barn som sliter med ulike ting, er avhengig av at en voksen er der og støtter, og ser barnets muligheter. Bjelkerud (2012) peker på at utvikling av eksempelvis sosial kompetanse, også handler om hvilke kontekster, samt kulturelle og sosiale forhold den utvikles under. (s. 132). Sett i dette perspektivet er det viktig at de stille barna får nok støtte til å mestre og utvikle sin sosiale kompetanse på best mulig vis.

2.2 Sosial kompetanse – definisjoner og forskning

Sosial kompetanse er et vidt begrep. I forenklet versjon kan vi si at sosial kompetanse betyr «individets evne til å samspille med andre mennesker i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes i samspill med både voksne og barn». (KD, 2011 s. 34). Øksnes & Greve (2015) forklarer at «sosial kompetanse enten kan ses som en individuell evne til å samspille med andre, eller som en prosess, altså en konstruksjon med individuelle evner og kunnskaper fra ulike områder i samspill med andre, samt ulike sosiale og kulturelle miljøer.» (s. 141). Det å inneha sosial kompetanse trenger ikke være knyttet til enkelt hendelser, men alt vi deltar i, i ulike situasjoner. Det handler om tilpassing, på den måten at vi hele tiden må tilpasse oss det vi har lært, og se hva som passer inn i enhver situasjon vi befinner oss i. Barnehagen er

gjennom rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) forpliktet til å jobbe med styrking av sosial kompetanse. Og som Utdanningsdirektoratet (2010) fremhever, er sosial kompetanse nøkkelen til trivsel i fellesskapet. Derfor har de som arbeider i barnehagen en viktig oppgave i å fremme sosial kompetanse, men også å være gode rollemodeller i barns utvikling, samt det å fange opp barnas utfordringer i forhold til dette. Sosial kompetanse utvikles kontinuerlig, gjennom handlinger og opplevelser. Noe barnehagen må legge til rette for. (KD, 2011). Fordi tilegnelse av sosial kompetanse betraktes som en naturlig del av barns lærings- og modningsprosess, undervurderes dens betydning for barnas muligheter til å mestre barnehagehverdagen og sosiale sammenhenger. Vår oppmerksomhet trekkes lettere mot de barna som mangler sosial kompetanse, fordi deres atferd ikke er i samsvar med det vi vanligvis forventer. (Lamer, 1997). Det er viktig å respektere barna for den de er, men samtidig nødvendig å hjelpe barna som har problemer med å finne sin plass i fellesskapet, eller som strever med å synes i barnegruppen. (Pape, 2003. s. 95).

2.3 Sosial kompetanse og de stille barna

Viktig å tenke at sosial kompetanse ikke er noe barna har eller ikke har, den er i stor grad situasjonsbestemt, på den måten at barna kan handle ulikt i ulike situasjoner de tar del i. (Barsøe, 2012). For de barna som har en stillere fremtoning enn andre, eller de som har en innagerende atferd kan utvikling av sosial kompetanse være vanskelig men utrolig viktig. De barna som er innadvendte, kan være generelt engstelige, og dette kan føre til at de ikke får vist og tatt i bruk ressursene de har og den kompetansen de sitter inne med. (Barsøe, 2012 s. 176). De barna som oppfattes som stille og sjenerte befinner seg ofte utenfor eller i utkanten av det sosiale miljøet i barnehagen, hevder Lund (2012) i sin forskning. Vi må derfor etter beste evne gi barna det de trenger, og legge til rette for at barna får deltatt i lek og samspill i fellesskapet. Dersom barnet er stille og sjenert, og ikke hevder sin rett eller uttrykker sine meninger er det viktig med tilrettelegging. (Lamer, 1997). Noe sjenanse og «normal» stillhet bør de kunne ha, men hindrer det utfoldelse og samvær med andre, kan det være uheldig og virke ødeleggende for barnet. (Barsøe, 2012). Ut i fra det som til nå er beskrevet om sosial kompetanse, ser vi at det er viktig at forholdene blir tilrettelagt for at de stille barna skal komme seg inn i leken og fellesskapet. Og for at barnehagen skal kunne lykkes med dette, må de ansatte i barnehagen har kunnskap om hvilken kompetanse barna trenger for å få til dette i samspill med andre. Noen trenger rett og slett litt hjelp til å komme inn i en god rytme. (Barsøe, 2012).

2.4 Barns medvirkning

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, skriver «at alle barn har krav på å bli møtt som den de er». (KD, 2011 s. 29). Dette betyr at de stille barna har krav på å bli møtt som den de er, uavhengig av de voksnes oppfatninger eller antakelser, eller andre forklaringer som fører til ansvarsfraskrivelse. (Lund, 2012). «Uansett hvordan man betrakter stillhet hos barn, må den gis plass som en del av barns rett til medvirkning.» (Johannesen & Sandvik, 2008). s. 82). De stille barna, kan få mindre oppmerksomhet og mindre bekreftelse. Men disse barna har også rett til å bli hørt og tatt på alvor. I temaheftet om barns medvirkning pekes det på at et bevisst forhold til ulikheter i barnegruppa er en viktig forutsetning for å kunne ivareta alle barns rett til medvirkning. (Bae, Eide, Vinger & Kristoffersen, 2006). Lydhøre voksne er viktig, når stille barn etter hvert som de blir trygge, begynner å gi uttrykk for sine behov, må voksne være der å bekrefte og anerkjenne barnet. (Barsøe, 2012). Men de som ikke sier så mye, kan også uttrykke sine interesser, det gjelder for de som jobber i barnehagen å fange det opp. Det handler om lytting. Alison Clark (2005). Skriver nettopp om dette: «However it is important to stretch this definition to include the many different verbal and non-verbal ways young children chose to communicate.» (s. 491). I medvirkningsperspektiv kan vi si at stilheten er et uttrykk som må legges merke til, og gis rom for. Og med dette stiller stillheten krav til de voksne, om at de ikke overser den, men lytter til den slik at medvirkningsretten virkeliggjøres. (Johannesen & Sandvik, 2008).

2.5 Barnehagen og de stille barna

Barnehagen er ansvarlig for at alle barn blir sett, at de opplever et inkluderende barnehagemiljø, og at det legges til rette for at de trives i fellesskapet. (KD, 2011). Barnehagen er en viktig arena for å lære seg selv å kjenne, og fungere sammen med andre, og i det å utvikle selvstendighet og trygghet, samtidig som man utvikler kognitive og kreative sider. (Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011). I en travel barnehagehverdag kan det være behagelig når barn ikke gjør så mye ut av seg. Samtidig kan det være utfordrende å gi dem den oppmerksomheten og støtten de trenger. De stille barna kan fort bli oversett og satt til side, ettersom de stadig må vike plass for de som er mer krevende og som lager mest støy sier Lund (2012). Hun legger også frem viktigheten av å snakke med foreldrene for å få en oversikt over hva som kan være årsak til stillheten. (Lund, 2012). Når barna starter i barnehagen, kommer

de med ulike forutsetninger og bakgrunner som kan avgjøre deres møte med barnehagen. Biologi, livsvilkår og tidligere erfaringer kan spille inn på om de er robuste eller sårbare i dette møtet. (Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011). De ansatte har gjennom kunnskapen, erfaringen og motivasjonen de sitter inne med, muligheten til å fremme eller hemme barnas utvikling. For de ansattes forståelse av barna, deres utvikling og ulike risikofaktorer er naturligvis veldig viktig, ettersom denne forståelsen vil påvirke den måten vi handler med og overfor barna på. (Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011).

2.6 Tilknytning og relasjoner

«Trygg eller utrygg tilknytning starter helt i begynnelsen av livet vårt» (Lund, 2012 s. 90). Tilknytningsteorien viser at tilknytningen til nære omsorgspersoner danner grunnlaget for barnets evne til å være i relasjon til andre, og til å knytte seg til andre personer. (Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011). Tilknytningen vi har tidlig i livet, danner dermed grunnlaget for hvordan vi møter verden og menneskene i den. (Lund, 2012). Thorsen (2012) peker på at en stor del av barns «biologisk betingede personlighetstrekk» oppstår og påvirkes i samspill med sine omsorgspersoner. (s. 6). Vi kan se stilhet som et personlighetstrekk, som genetisk anliggende eller noe som kan oppstå hvis barnet enten får eller har hatt en utrygg tilknytning til sine omsorgspersoner. Stilheten kan oppstå på bakgrunn av sosiale belastninger som samlivsbrudd, eller andre belastninger i barnets hjem. Og fordi barn begynner tidlig i barnehagen er det viktig at de som arbeider der er oppmerksomme på viktigheten av at barna får en trygg tilknytning, og ser deres behov for trygge stabile relasjoner i hverdagen. (Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011).

2.7 Stillhetens mange sider

I følge Lund (2012) minsker antall utagerende barn med økende alder, mens det blir flere stille barn. Noe av dette kan komme av at noen utagerende barn vokser av seg denne atferden, mens de stille barna får lite oppmerksomhet og dårligere hjelp. Forskningen tilsier at kjønnsfordelingen er ganske lik når det gjelder de stille barna. (Barsøe, 2012). Vi kan si at stillhet har ulike assosiasjoner, både positive og negative. (Johannesen & Sandvik, 2008). Stillheten kan sees fra ulike sider, både som en ressurs og som kompetanse, samt

atferdsproblem og mangel. Men hva kjennetegner egentlig de stille barna? Vi er alle født med forskjellig temperament, og det former oss som mennesker, og former møtet vi har med andre. Noen er mer frempå og aktive, men ikke dermed sagt at alle må være slik. Stille barn trenger heller ikke være harmoniske, barnet kan gjemme bort sine følelser, eller innta en rolle det ikke kommer ut av. Kanskje det bærer på sosiale og emosjonelle vansker, preget av usikkerhet eller har manglende sosial kompetanse, noe barnehagen må kunne oppdage, og bearbeide. (Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland, 2011). De stille barna kan ha et kroppsspråk som kan tolkes som avvisende, som lett kan få oss til å tro at de ikke vil ha kontakt, og vi lar det være i fred. (Barsøe, 2012). Stillhet som protest er noe Johannesen og Sandvik (2008) presenterer i sin teori. Og i dette perspektivet kan den aktive siden komme frem. Den kan brukes som en maktutøvelse, ved at barnet viser motstand eller protesterer, hvis det er uenig i noe. I denne sammenhengen bruker barnet sin selvhedelse, selv om stillheten ligger over. Stillheten kan innebære så mye, og kan komme i ulike situasjoner. (Johannesen og Sandvik, 2008). Det blir her viktig å påpeke at barna også kan være sårbare og sensitive. (Askland & Satøen, 2013). Erkjennelsen av at barn er sensitive og/ eller stille kan med fordel trekkes inn forståelsen av barnet. Samtidig er det viktig å passe på at man ikke setter alle barn inn i en synsvinkel, for det er ikke bare en måte som passer alle barn. (August & August, 2016)

2.8 Stillhet som observasjon, refleksjon og tanker

Stillhet hos barna trenger ikke peke i negativ retning. Barna kan bruke stillheten til å observere, eller som redskap for å lytte. Johannesen & Sandvik (2008) sier, stillhet kan handle om at barna lytter, for å lage seg en forståelse av hva som foregår, og om det kan være interessant det de fanger opp. «Kan det hende at barna gjennom å gjøre ingenting, aktivt lytter til det som man ikke kan høre?» (S. 80) spør de. Taushet trenger dermed ikke bety at barnet ikke deltar i fellesskapet. Tankene kan være usynlig for oss, men det betyr ikke at de ikke eksisterer. Vi kan behandle individer i en gruppe likt, uten å ta hensyn til individuelle forskjeller. Vi har en tendens til «å skjære alle under en kam» som Lund (2012) skriver. (s.39). Dette gjør det utfordrende å ha i tankene, at barnet kan vende oppmerksomheten innover, og de synlige aktivitetene stilne. Vi voksne tenker på barnas aktiviteter som synlige, som i lek og samspill, fortvilelse, eller i det å søke trygghet og trøst, altså aktive handlinger. Det er ikke like naturlig å tenke på barns tanker, og deres refleksjoner. På denne måten blir det vanskelig for oss voksne

å oppdage at stillheten også kan være tenking, lytting eller observasjon. (Johannesen & Sandvik, 2008).

2.9 Stillhet som problematferd

Johannesen & Sandvik (2008) stiller spørsmålet: «Kan det tenkes at noen barn blir gjort stille ved at de voksenes blikk mer eller mindre er systematisk lukket for dem?» (s. 72). Det stille atferdsproblemet kommer ofte i skyggen av andre aktiviteter som foregår i barnehagen, og får lite oppmerksomhet. (Lund, 2012). Men det vil alltid innebære vurderinger når man skal avgjøre om atferden barna viser, er til hinder for barnas utvikling. (Barsøe, 2012). Begrepet sjenanse brukes ofte i forbindelse med barns stillhet og tilbaketrekking, og er uttrykket som i stor grad blir brukt når det kommer til forskningen på dette området. Sjenanse kan ifølge Lund (2012) betraktes som en naturlig forsiktighet i nye situasjoner, men også som et problem som kan utvikle seg til å bli noe mer. (s.15). Sjenanse kan defineres på ulike måter, men det kan være komplisert å forstå årsakene. En teori som blir trukket frem, er møtet mellom mennesker, og måten vi bearbeider dette møtet på, kan være sentral i fremkalling av sjenanse. Det er viktig at atferden barna viser, ikke er til hinder for barnehagens møte med barna. Det kan føles vanskelig å møte de barna som ikke svarer eller gir noe tilbake. Men det er utrolig viktig for deres vekst og utvikling (Barsøe, 2012).

Ingrid Lund (2012) trekker frem begrepet *innagerende atferd*. Og definerer begrepet slik: «Innagerende atferd er en benevnelse på en atferd der følelser, opplevelser og tanker holdes og vendes innover mot barnet selv. Uttrykk som kommuniseres, kan være sårbar, avvissende, deprimert, tilbaketrukket, angst og usikkerhet.» (s. 27). Hun peker på at innagerende atferd på lik linje med utagerende atferd er et atferdsproblem, men atferden retter seg imot barnet selv. Mange barn sliter med innagerende vansker ifølge forskning. (Barsøe, 2012). Mens man allerede i 2-4 års alder kan plukke ut de barna som høyt sannsynlig kan utvikle sosiale vansker, viser statistikk fra BUP og PPT at barna får for sent hjelp. At de først blir henvist i 8-10 års alder. (Kvello, 2007). En forklaring på dette kan være at det er ulik forståelse av når stillheten og denne atferden blir definert som et atferdsproblem. Forskingen peker også på sammenhengen mellom innagerende atferd og mobbing. De innagerende barna kan fort bli ekskludert fra fellesskapet, fordi det ikke tar sin plass. (Lund, 2012). Det blir dermed viktig å øke barnehagens oppmerksomhet mot de utfordringene disse vanskene innebærer. Samtidig

ser vi viktigheten av at disse barna blir fanget opp så tidlig som mulig, og møtt på en tilfredsstillende måte. (Barsøe, 2012).

3. Metode

Metode kan vi se som et redskap, som kan brukes i møte med noe vi vil undersøke. Kan si det handler om å velge rett egnet vei, mot målet en skal nå. (Dalland, 2012). I mitt tilfelle ønsket jeg svar på hva som kjennetegner de stille barna, og se på måter disse barna blir møtt i barnehagen. Jeg har derfor valgt å bruke en kvalitativ metode for å innhente empirisk data.

3.1 Kvalitativ metode i form av ustukturert intervju

Kvalitativ forskningsmetode baseres på en rekke innsamlingsmetoder, og et av dem er intervju. (Bergsland & Jæger, 2014). Dalland (2012) beskriver kvalitativ metode på denne måten: «De kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle.» (s.112). Jeg har valgt å bruke en kvalitativ metode, i form av ustrukturert intervju med barnehagelærere for å finne svar på min problemstilling. Min oppgave er derfor empirisk. (Dalland, 2012). Fokuset er rettet mot personenes hverdagshandlinger, i sin naturlige kontekst. Målet var å få tak i intervjupersonenes egne tanker og beskrivelser rundt de stille barna -og deres møte med barnehagen. Ettersom jeg ønsket å gå i dybden på deres tanker, utviklet jeg en intervjuguide på forhånd, for å konkretisere det jeg ønsket å få tak i. På bakgrunn av dette anså jeg den kvalitative tilnærmingen som best egnet metode. (Dalland, 2012).

Når vi skal foreta forskningsarbeid er det viktig å kunne skape tillit, samtidig sørge for at de som skal delta som intervjupersoner opplever at de blir ivaretatt når de bidrar med sin hjelp. (Dalland, 2012). Når jeg tok kontakt med intervjupersonene, presenterte jeg tema og hva det hele handlet om. Jeg forklarte at deltakelsen var helt frivillig, og at personen kunne velge å trekke seg ut når de måtte ønske. Dette blir omtalt som informert samtykke, og handler om god nok informasjon til de som skal bidra med sin kunnskap og informasjon. (Bergsland & Jæger, 2014). Jeg har vært bevisst på at anonymiteten til disse personene skal ivaretas, noe som er helt grunnleggende. Og det har vært viktig for meg at opplysningene jeg har fått, kun har blitt brukt der det er nødvendig for forskningsarbeidet. Vi har personopplysningsloven liggende over som en ramme for vår datainnsamling, som konkretiserer viktigheten av at intervjupersonene og deres bidrag blir holdt anonymt. (Dalland, 2012).

3.2 Båndopptaker

Jeg valgte å bruke båndopptaker i intervjuene jeg gjennomførte, for å få en god oversikt over svarene som ble gitt. Båndopptaker kan hjelpe til med senere analyse, samtidig som vi kan konsentrere oss om vår samtalepartner. (Bergsland & Jæger, 2014). Jeg startet med å spørre om dette var i orden for den jeg skulle intervju. Og forklarte at det kun var ment til eget bruk, og at opptaket ville bli slettet etterpå. Er personene som skal delta og selve båndopptakeren plassert på et velegnet sted, slik at den fanger opp samtalen godt, er det et veldig godt hjelpemiddel. Det å kunne ta vare på alt som blir sagt frigjør oss fra å sitte å notere alle svarene som blir gitt. Samtidig fanger det opp stemmeleie, tonefall og nyansene i språket. Vi får dermed muligheten til å observere kroppsspråket og notere det som skjer utenom. Lydopptaket fanger ikke opp om noen sitter med et smil om munnen, tårer i øynene eller andre følelsesmessige uttrykk, så å kunne notere dette er et hjelpemiddel i å tolke svarene. Forholdene rundt intervjuet har mye å si på kvaliteten på samtalen. (Dalland, 2012).

3.3 Utvalg av informanter

Jeg har intervjuet fire barnehagelærere fra to ulike barnehager. Kan si at jeg har gjort et strategisk utvalg, fordi jeg henvendte meg til ulike barnehagelærere for å finne svar på det jeg søkte etter. Fordi jeg mener at de som arbeider i barnehagen, og som kommer tett på de stille barna, kan komme med mye nyttig informasjon. (Dalland, 2012, s. 117). Det var ikke så viktig for meg om intervjupersonene hadde lang eller kort erfaring, men at de hadde en tanke om og litt erfaring rundt de stille barna, da jeg søkte etter ulike perspektiver. Tanken var å se om det var noen skille på hvordan de stille barna ble møtt, og om de jeg intervjuet hadde ulike tanker når det gjaldt kjennetegn hos disse barna.

3.4 Gjennomføringen av datainnsamlingen

Jeg avtalte møte med de ulike barnehagelærerne, og møtte opp i barnehagene etter avtalt tid. Jeg valgte å ikke dele ut noen spørsmål på forhånd, fordi jeg ønsket å få intervjupersonenes umiddelbare tanke rundt de stille barna og deres møte med barnehagen. De hadde fått vite tema på forhånd, men problemstilling ble presentert i starten av intervjuet. Hvert intervju tok

ca. 30 minutter.

Intervjuene baserte seg på en intervjuguide, som er et hjelpemiddel vi kan ta med til selve intervjuet. Den inneholder tema, og emnene som skal tas opp og hvilken rekkefølge de skal ha. (Bergsland & Jæger, 2014). Intervjuguiden ble brukt for å lede meg gjennom intervjuet. «... Det er samtaleformen, det å skape kunnskap gjennom intervjuprosessen, som kjennetegner det kvalitative intervjuet». (Dalland, 2012. s. 167). Dermed kan vi ikke ha helt klare spørsmål ferdig, og spørre ut fra en liste, for de utvikles og oppstår i samtalen og i de svar som kommer fra den som blir intervjuet. Men ettersom jeg er litt nybegynner i dette, hadde jeg skrevet ned noen av spørsmålene jeg ønsket svar på, på forhånd. Tanken var ikke å bruke de som en fasit eller mal, men heller at det skulle være en hjelp. Jeg valgte å dele ut spørsmålene da vi startet med intervjuet, noe intervjupersonen fikk lese igjennom, og som skulle skape grunnlaget for samtalen videre. Ut ifra hver enkelt samtale stilte jeg oppfølgingsspørsmål, for å få ut mest mulig tanker og perspektiver. Derfor ble ingen av samtalene like. (Dalland, 2012).

3.5 Validitet og reliabilitet

Metodene jeg har valgt å bruke skal kunne gi meg troverdig kunnskap, og ifølge Dalland (2012) betyr det at kravene i forhold til reliabilitet og validitet må oppfylles. (S. 52). Reliabilitet betyr pålitelighet, og handler mye om hvor pålitelig datamaterialet er, måten den samles inn på og hvordan man velger å jobbe videre med bearbeidningen i forhold til analyse og tolkning. (Bergsland & Jæger, 2014). Selv om dataene jeg har samlet inn er relevante, må de også ha blitt samlet inn slik at de er pålitelige. Når vi intervjuer andre personer kan det oppstå feilkilder i selve kommunikasjonen, på den måten at det kan oppstå misforståelser i forhold til om spørsmålene er forstått rett, om jeg har forstått svarene slik de var ment, og om de notaene jeg har tatt er gode. (Dalland, 2012). I etterkant kan jeg se at noe kan ha vært med å svekket reliabiliteten i oppgaven. Når jeg intervjuet de ulike barnehagelærerne, oppsto det noen misforståelser i forhold til det jeg spurte etter. Jeg formulerte derfor noen av spørsmålene annerledes hvis de ikke forsto det spørsmålet jeg stilte, eller jeg ikke fikk svar på det jeg spurte etter. Validitet står for relevans og gyldighet. Altså det som samles inn må være relevant og gyldig i forhold til problemstillingen. (Dalland, 2012). Ut ifra dette måtte jeg derfor formulere spørsmål slik at jeg fikk svar på det jeg ønsket, målet var jo å finne de ulikes tanker og

refleksjoner. Det som kan oppstå er at både intervjuer og den som blir intervjuet har skapt seg egen førforståelse av tema og det som skal skje på forhånd. Dette kan være utfordrende med tanke på at vi skal kunne møte med et åpent sinn. I mitt tilfelle har jeg lest og funnet teori på forhånd. Noe som har vært med å skapt mine tanker om hva som kjennetegner de stille barna. Dette kan sette en del føringer på hva jeg lytter etter eller fanger opp under selve intervjuet. Mens den som blir intervjuet kan ha et helt annet syn på akkurat dette. (Dalland, 2012).

3.6 Analyse av datamaterialet

Når jeg hadde foretatt intervjuene, måtte jeg høre igjennom og notere fra lydopptakene, noe som resulterte i store mengder med tekst. Jeg markerte hva hver enkelt hadde sagt, og satte det opp mot hverandre, for å kategorisere de ulike svarene. Dette er det Dalland (2012) kaller å transkribere. Det er fort gjort i denne prosessen at noe faller ut, men jeg har forsøkt å bevare det som opprinnelig var. Jeg satte derfor sammen de notatene jeg hadde fra intervjuet, sammen med teksten jeg fikk ut av lydopptakene. Jeg har tatt videre til funn og drøfting de svarene og sitatene jeg følte best representerte det jeg spurte etter og det som kunne kobles opp mot problemstillingen. Jeg har deretter ordnet dataene innenfor noen av de samme temaene som i teoridelen. Og funn som er sentrale for personalets måte å møte barna på er samlet under flere av temaene.

4. Funn og drøfting

I dette kapitlet har jeg valgt å presentere og drøfte funn fortløpende innenfor noen av de samme temaene jeg har presentert i teoridelen. Dette for å skape en sammenheng gjennom hele oppgaven. (Bergsland & Jæger, 2014) presenterer begrepene konsistens, koherens, orden og system i denne forbindelse. Konsistens vil si at ulike påstander som kommer frem, må være motsigelsesfrie, eller konkrete for å kunne inngå i en helhetlig argumentasjon. Koherens viser til sammenhengen, der enkelte deler av fremstillingen må støtte hverandre og fungere som en helhet. Orden og system handler om hvordan oppgaven fremstilles, det skal være språklig flyt og god tankestruktur i oppgaven. På denne måten blir det en logisk sammenheng mellom de enkelte delene i fremstillingen av oppgaven. (s.47).

4.1 Sosial kompetanse

Da barnehagelærerne ble spurt om hvordan de kan fremme sosial kompetanse hos de stille barna, nevner alle observasjon som en viktig del. Observasjonen kan blant annet brukes for å finne ut om det er barn i gruppen som ikke kommer med i det sosiale fellesskapet. Noe som samsvarer med det Lamer (1997) peker på. Hun mener at sosial kompetanse begrepet retter søkelyset mot de kunnskapene, ferdighetene og holdningene som kan observeres hos hver enkelt.

En av Barnehagelærerne uttrykker at: «Det er viktig å kunne bruke smågrupper, det er lettere å forholde seg til få barn, og det blir lettere å få vist seg selv».

En annen sier det slik: «Jeg tenker ikke at de sosiale ferdighetene er dårlig hos de stille barna, men at det er vanskelig å ta plassen, fordi det er så mange andre, mye kan spille inn. Det kan hende at barnet ikke vil ta plass, eller ikke er vant med å ta plass. Det kan også være gruppe sammensettingene».

Mens en annen uttrykker seg på denne måten: «Vi må ikke undervurdere disse barna, de kan sitte inne med masse sosial kompetanse som ikke kommer frem. Det er viktig å få lov å være seg selv. Og at de kan bli trygge på seg selv, føle at man er bra nok som man er».

En peker på: «For å kunne fremme sosial kompetanse så trenger de stille barna de voksne med seg på en annen måte enn det de andre gjør, vi må være der som en støtte og en trygghet».

Svarene til barnehagelærerne peker i retning av det Pape (2003) presenterer, om at det er viktig å respektere barna, men samtidig hjelpe de som trenger det. Alle barnehagelærerne trakk frem at sosial kompetanse består av mange ulike ferdigheter. Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre står det i Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (KD, 2006). Intervjupersonene uttrykker at barna har vanskelig for å få vist det de sitter inne med, men blir barna gitt muligheten? De er enige i at de stille barna viser for dårlig sosial kompetanse, noe som går utover møtet de har med andre barn og voksne i barnehagen. Og peker videre på at de kan ha vansker med å hevde seg selv, ta plass og uttrykke seg. Barna skal få være den de er, og bli trygge på seg selv. De legger videre vekt på at barna må møtes med støtte og trygghet av både barn og voksne, slik at de kommer inn i det sosiale fellesskapet.

4.2 Barns medvirkning

Når intervjupersonene uttrykker hva de tenker om de stille barna og barns medvirkning, peker samtlige på viktigheten av voksnes tilstedeværelse. De uttrykker at barns medvirkning er like viktig for de stille barna, som for alle andre, men at de trenger litt mer hjelp for å kunne uttrykke seg, og bli hørt. En barnehagelærer nevner:

«det er fort gjort at de som roper høyest, ses først. Ser vi at dette gjentar seg over tid, handler det om å få frem barna. For selv om de ikke forteller med egne ord, kan vi fange opp hva som interesserer de, og bruke dette i planleggingen videre».

Barnehagelæreren peker på at det er viktig å gi rom for barns medvirkning, selv om barna ikke tar plassen sin. I temaheftet om barns medvirkning (2006) tas det opp, at vi kan bli klar over og kanskje motvirke en skjev fordeling av barnas mulighet til medvirkning ved å ta et kritisk blick på fordelingen av oppmerksomheten som blir gitt, og kontakten som er mellom barn og voksne, og barna i mellom. (Bae, Eide, Vinger & Kristoffersen, 2006. s. 13). Vi må derfor kunne anstrenge oss for å forstå hva barnas tanker og meninger innebærer, slik at de får en mulighet til å være med å medvirke i barnehagen.

En av barnehagelærerne mener det handler om «Å kunne være kaptein i eget liv». Mens en annen uttrykker det på denne måten:

«De stille barna får på en måte ikke vært med å medvirke, fordi dem kanskje ikke sier eller viser det de mener. Og om de sier noe er det usikkert om de sier det de mener, eller om de sier det vi vil de skal mene, det er vanskelig. Barnehagen har et kjempe ansvar i forhold til å komme mer inn på disse barna. Slik jeg ser det i dag, er vi ikke flinke nok til å gjøre det».

Dette peker mor det Barsøe (2012) tar opp, hun mener at de stille barna har dårlig selvhedelse, og at disse barna fort gjør eller sier det de tror er forventet av dem. Mens de sliter med å uttrykke egne behov. Intervjupersonene legger vekt på at barna skal støttes til å kunne ta sin plass, ved å finne ut av interesser de har, for så å ta det inn i planleggingen videre. Slik at de også får vært med å medvirke i barnehagen.

4.3 Barnehagen og de stille barna

Barnehagelærerne trakk frem hvor viktig det er med de voksnes bevissthet, og kommunikasjon seg imellom. Alle nevnte at det kan være vanskelig å møte de stille barna, men at målet må være å skape trygghet, slik at barna kommer til sin rett.

En av barnehagelærerne peker på: «som utadventt voksen kan det være utfordrende å møte de stille barna der de trenger det. Men jeg mener målet må være at barna finner sin plass i barnehagen, og at vi klarer å skape en trygg arena for alle barn».

En annen uttrykker: «Skjer det brå overganger, eller er det slik barna er? Uansett viktig å forhøre seg med foreldrene, om hvordan barna er hjemme, om det har skjedd noe, eller om det er andre årsaker».

Lund (2012) mener at på denne måten kan barnehagen finne ut om barna er generelt stille, om de er annerledes i barnehagen enn hjemme, og om det er årsaker til at barnet endrer atferd. Det kan være en reaksjon på møte barna har med barnehagen og fellesskapet, og da er det viktig at barnehagen har kjennskap til årsaker, slik at de kan møte barna der de er. Dette peker på teorien til Vere Midthassel, Bru, Ertesvåg & Roland (2011) som mener at forståelsen vi møter

barna med, påvirker måten vi handler med og ovenfor barna på.

En annen belyser noe liknende: «Mye handler om den voksenes oppfattelse av barna. Personalets rolle og ansvar er like stort i møte med de stille barna som i alt annet det innebærer å arbeide i barnehage. Det er viktig at de som arbeider i barnehagen kan se an situasjonen, og tenke det beste for barnet». Dette belyser at de som arbeider i barnehagene ønsker at de stille barna skal møtes og respekteres som den de er, og at det tilrettelegges for trivsel i barnehagen.

En annen uttrykker «Jeg mener det viktigste barnehagen kan gjøre, er å få barna inn i den sosiale biten. Å lære barna til å oppdage hverandre tror jeg er viktig. Dele inn i smågrupper, gå på tur, få vekk det mønsteret man har. Finne ut hva barna er gode på».

Barnehagens rolle er å se barna og skape trygge rammer, uttrykker de. Samtidig som barnehagen har et ansvar i å samarbeide og snakke med foreldrene til barna det gjelder. Alle anser samarbeidet i personalgruppa som viktig, samt det å tilrettelegge for smågrupper. Dette viser at barnehagene er bevisste på hvordan de møter barna som trenger ekstra støtte, til å komme seg inn i fellesskapet. Men også at de er bevisste på at noen bare har en stillere fremtoning enn andre, og at dette er greit. Barna møtes med respekt for den de er.

4.4 Vennskap og relasjoner

Alle fire peker på viktigheten av vennskap og det å ha gode relasjoner som skaper trygghet både med barn og voksne, som noe viktig for barnets utvikling. Noen trenger en trygg voksen i starten, men vi må legge til rette for at det kommer inn i positivt samvær med de andre barna, mener de.

En av de sier: «Voksenrollen kan ha stor betydning for de vennskap og relasjoner som utvikler seg i barnehagen». Vi kan se dette i sammenheng med det Barsøe (2012) legger frem, at samværet med voksne er med å danner grunnlaget for vennskap med andre barn. En annen sier:

«Jeg tenker mange av de stille barna er de som ikke deltar så mye i lek, som velger å sitte mye med bord aktiviteter, fordi der er de voksne. Ved at den voksne deltar mer i lek og er mer

tilstedeværende, kan det bli lettere for barna og delta i lek og samspill».

En av barnehagelærerne fortalte: «Jeg hadde en gang en beskjeden jente, som hadde sin trygge plass under bord. Det var en stor barnegruppe, og dette kunne virke litt utrygt for henne. Men her var det en ansatt som virkelig så henne, og hennes behov. Hun elsket å tegne, og han ble med henne å tegnet under bordet, og alt de laget hengt de opp på undersiden av bordet. Etter hvert ble hun tryggere og tilslutt tegnet hun på oversiden. Hun kom seg inn i lek med andre, og ble en del av fellesskapet. Det å se enkelt barnet, det å skape trygghet hos barnet er viktig».

Her legges det vekt på at voksne må kunne skape et inkluderende fellesskap, bygge opp tillit og gi omsorg for å bygge gode relasjoner i barnehagen. Inger Engdahl legger frem i sin studie at «Vuxna ansvarar för att bygga upp och organisera vardagens arkitektur, att ge omsorg, och skapa tillit som grund för relationsbyggande». (Engdahl i Øksnes & Greve, 2015. S. 142). Samtlige legger vekt på hvor stor betydning vårt møte med disse barna har for å kunne skape trygge relasjoner og for deres utvikling av vennskap. Det betyr mye at den voksne deltar i lek, eller tilrettelegger for lek slik at det er plass til alle. De legger vekt på at måten vi møter barna på, har innvirkning på relasjonene vi får til barna, og relasjonene som oppstår barna i mellom.

4.5 Stillhetens mange sider

Samtlige peker på at det finnes mange forskjellige måter å definere stillhet på. En av dem sier:

«Det er ulike typer stillhet, sjenerte og beskjedne barn, de filosofiske og tenkende barna, introverte/ innadvendte og de som blir stille av ulike årsaker eller opplevelser».

Barna i barnehagen er veldig forskjellig, akkurat som oss voksne. Og dette mangfoldet av ulikheter gjør jobben i barnehagen både spennende og utfordrende peker Barsøe (2012) på. En interessant tanke ble lagt frem hos den ene barnehagelæreren som definerte stille barn på denne måten:

«Når jeg tenker stille barn, tenker jeg på de barna som vi kanskje ikke teller, hvis vi er ute og teller unger. De vi ikke savner, før man teller dem. Ikke nødvendigvis fordi de er så fåmælt,

men fordi de blir borte og gjør så lite vesen av seg. Et ikke faguttrykk – de som er så «flinke», som klarer seg selv».

Her pekes det på at de stille barna fort kan bli oversett, og på mange måter glemt fordi de ikke gjør så mye ut av seg selv, og de gjør som oftest det de skal. Her belyses Lund (2012) sin hypotese, at alt for mange barns tilbaketrukne atferd blir oversett, ignorert og bagatellisert i barnehagen, fordi de ikke rammer omgivelsene. Som Johannesen og Sandvik (2008) sier, stillheten kan være så mye, både positivt og negativt. Det negative er jo at de stille barna blir glemt, tilsidesatt og får mindre oppmerksomhet. At de barna som sliter med innagerende vansker får for sent hjelp, slik at de får problemer eller blir utsatt for mobbing.

Ene barnehagelæreren sier at «Det er også negativt hvis det går på bekostning av andre. Det at andre får trampe over, ved f.eks. lite språk slik at man ikke får forsvart seg selv».

Dette er også noe Lund (2012) uttrykker, at de stille barna fort kan bli ekskludert og trakassert verbalt, fordi de ikke hevder seg selv, eller tar plassen sin. En peker på:

«Det er fort gjort å se stillhet som noe negativt, skjer det en brå overgang, kan det ha skjedd noe i barnets liv som trenger å komme frem, slik at vi i barnehagen kan hjelpe på best mulig vis. Men det trenger ikke være negativt å være stille, vi må finne en balansegang».

Alle peker på at positive sider ved stillheten må være at barna får tid og mulighet til å roe ned, tenke, men også det å kunne være stille sammen. Det må ikke alltid bli sagt og gjort noe. Eller bruke stillheten til å skape seg et overblikk. Barnehagen møter barnas stillhet på mange måter, nettopp fordi det er mange måter å definere stillhet på. Stillhet blir sett på både som positivt og negativt, men samtlige mener at det blir gitt for lite tid til stillhet. Fordi det er så mange barn, mye som skjer, og vanskelig å møte de barna som ikke gir noe tilbake, slik som Barsøe (2012) beskriver. Viser dette at de stille barna ikke blir møtt og tatt hensyn til på den måten vi er pålagt å møte alle barn?

4.6 Stillhet som refleksjon, observasjon og tanker

Alle er inne på at stillhet ikke trenger å være mangel på deltakelse, at stillhet kan handle å tenke, observere eller skape seg en oversikt. En forklarer på denne måten:

«Noen observerer, noen er stille og sitter og sluker lekekoder og/ eller språk. Dette kan de gjøre en stund, før det blir synlig for oss rundt. Jeg tenker at vi fort kan se forskjell på om de ikke viser interesse for noe, eller om de observerer. Dette ser jeg ikke på som bekymringsfullt, så lenge det ikke varer over tid».

Her pekes det på at stillheten kan være mer en posisjon barna inntar, for å skape seg en oversikt eller for å lære av andre. Barna vender oppmerksomheten innover, og de synlige aktivitetene er stille, på samme måte som Johannesen og Sandvik (2008) peker på. Barnehagelæreren her virker bevisst på at barna kan bruke stillheten som et verktøy, og at det ikke er noe i veien for det, så lenge det ikke varer over tid, slik at det går utover barnets egn utvikling. En annen belyser noe liknende, og sier:

«Det er ingenting i veien for å være observatør, at barna får et overblikk før det trer inn i situasjoner. Men dessverre er det ikke alltid det blir gitt tid til dette. Jeg mener at vi i barnehagen må bli flinkere til å gi barna rom for stillhet, det er viktig med bedre tid, og det å kunne ta barnas innspill».

Igjen støtter dette det Johannesen og Sandvik (2008) viser til, at tankene kan være usynlige for oss, men det trenger ikke bety at de ikke eksisterer. Det vises også til at barnehagen ikke er flinke nok til å gi tid og rom for stillheten. Vi voksne har fort for å tenke barnas aktiviteter som synlige handlinger, kanskje det er derfor vi ikke gir tid til dette?

Samtlige svar viser til at alle barn er og skal være en naturlig del av gruppa. De er enige i at stillhet ikke trenger å uttrykke at barnet sliter, eller er usikker, men at det kan dreie seg om at de skaper seg en oversikt. De stille barna trenger ikke være utrygge selv om de velger stillheten, de kan være fult deltakende selv om det ikke er synlig for de voksne mener de. Det handler om voksens bevissthet og det å kunne gi tid og rom for barnas stillhet.

4.7 Stillhet som problematferd

Alle pekte på at stillheten kunne være et tegn på at barnet hadde det vanskelig. Mange av de stille barna oppfattes som sårbare, blyge/ sjenerte, og tilbaketrukket, og det kan handle om usikkerhet eller vansker sier de. Alle var innom tema bekymringsfull stillhet. En uttrykker:

«Hvis man skal vise til seg selv, så velger jeg stillheten i situasjoner jeg er usikker, mye kan handle om utrygghet. Dette kan også gjelde de stille barna, at de er usikre eller blyge. Da er det mye bedre å være stille, bedre å være flink, så man slipper å åpne seg opp eller dele med andre. Men jeg tror også at dette kan slite på barnet. Tror ikke de velger å være stille fordi det er behagelig. Mange sliter nok med at stillheten tar overhånd, og jeg tror ikke dette er noe behagelig».

En annen uttrykker: «Stillhet kan være negativt hvis barnet er engstelig og velger seg vekk slik at det hindrer utvikling. Jeg tenker det er trist at de stille barna som sliter, ikke blir oppdaget. Et barn som trenger eller kjemper om å bli sett, men den voksne ser deg ikke».

En annen peker på at barnehagene kan avgjøre om barna får den hjelpen de trenger, og uttrykker: «Det snakkes ikke så mye om i personalgruppen, vi er ikke flinke til å sette ord på det i hverdagen, eller ta opp tema nok. Vi kunne gjort så mye mer. Jeg tenker det viktigste er å jobbe med voksenrollen».

En annen peker på: «Mange barn sliter med å uttrykke seg, og mange gjemmer seg bort, velger å henge på en voksen, i stedet for delta i fellesskapet. Ikke sikkert de velger stillheten, men den tar overhånd, og barnet kan utvikle problemer, hvis vi ikke hjelper».

Det kommer frem her er at barnehagen oppfatter de stille barna som sjenerte, blyge, tilbaketrukket og engstelige, og peker på at de stille barna trenger hjelp for å komme seg ut av det. Stillheten representerer dermed et problem, som de voksne må kunne ta tak i. Noen legger det frem på den måten at vi kan tolke stillheten som noe barna velger innimellom, fordi de kommer inn i en utfordrende situasjon, eller de føler seg usikre. I alle undersøkelsene pekte de på at det trengs flere voksne i barnehagen, de var enige i at voksentettheten er for liten. Noe som går ut over kvaliteten i barnehagen, for tilbudet til barna kunne vært bedre enn det er i dag. De barna som trenger noe ekstra blir rammet mest, de voksne strekker ikke til. Det trekkes

frem at dette er et tema som ikke blir prioritert i barnehagens hverdag, et tema som ikke snakkes nok om.

Oppfattelsen barnehagelærerne har av de stille barna, peker i den retningen Lund (2012) vinkler sin teori, der hun legger frem begrepene sjenanse og innagerende atferd. Hun peker på at stillheten kan føre til nettopp det barnehagelærerne beskriver, at barna kan velge seg vekk, vende følelsene sine innover, gi uttrykk for usikkerhet eller at det ikke klarer å ta plass. Det samsvarer også med Barsøe (2012) sin teori. Som viser til at de stille barna kan være vanskelige å lese, fordi de holder ting inni seg, eller ikke uttrykker seg. Samtidig må vi vurdere om atferden til barna er til hinder for barnas vekst og utvikling sier hun. Dermed vises det til at kompetansen og mulighetene de voksne har, kan være avgjørende om faresignalene blir oppfattet tidlig nok. Ettersom dette ikke var noe tema som ble mye snakket om i barnehagene, kan det være at manglende kunnskap hos personalet er grunnen?

5. Konklusjon

Jeg har gjennom denne studien forsøkt å svare på min problemstilling som er: «Hva kjennetegner de stille barna, og hvordan blir de møtt i barnehagen?»

De barnehagelærerne jeg intervjuet og som har deltatt i denne undersøkelsen pekte på at det finnes ulike typer stillhet og ulike vinkler og se den fra. Ingen barn er like, og ingen definisjon passer på alle barn. Dermed er det også ulike kjennetegn hos de barna som blir definert som stille.

Alle barnehagelærerne mente at de stille barna kan vise for dårlig sosial kompetanse, men at dette ikke trenger å bety at de ikke sitter inne med mye. De peker på at de stille barna sliter med å hevde seg selv, som igjen kan gå utover møte de har med andre barn og voksne i barnehagen. Funnene gir en forståelse av at betydningen for vennskap og gode relasjoner i barnehagen er utrolig viktig, og kan være med å legge grunnlaget for senere. Voksenrollen har stor betydning, de skal være en støtte, en inspirator og en veiviser, der målet er å få de inn i det sosiale fellesskapet. De legger vekt på at barna lærer best i samspill med andre barn, noe som er i tråd med det sosiokulturelle perspektivet på læring. (Askland & Satøen, 2013). Det virker som de barnehagene som er representert her er flinke til å dele inn i smågrupper, for å skape trygghet. Et gjennomgående syn i denne undersøkelsen er at trygghet har mye å si, og at dette er de voksnes ansvar. Funnene peker også på at barnehagene er bevisste på at barns medvirkning skal ha en plass i barnehagen, uansett om barna uttrykker seg eller ikke. Dette er noe vi igjennom rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (KD, 2011) er forpliktet til å følge. Men det viser seg imidlertid at de som roper høyest er de som blir hørt først, noe som kan føre til at de stille barna trekker seg enda mere vekk. Det kan stilles spørsmålstegn ved om de stille barna blir møtt og hørt på lik linje som de som tar mere plass?

En av barnehagelærerne peker på ulike typer stillhet, som sjenerte og beskjedne barn, filosofiske og tenkende, introverte og innadvendte og de som blir stille av ulike årsaker eller opplevelser. Det pekes på at stillhet både kan være positivt og negativt som Johannesen og Sandvik (2008) presenterer. Stillhet trenger ikke å være mangel på deltakelse, men barna kan bruke stillheten i ulike situasjoner, kanskje for å skape seg en oversikt? Det kommer også frem at det ikke blir gitt tid til barnas stillhet, fordi det er så mange andre, og så mye som skjer. Men at dette var noe de ønsket å gi mer tid til. Tyder dette på at barnehagen ikke gir tid til trygghet, som de trekker frem som en viktig faktor?

Samtlige trekker også frem at stillheten kan representere en problematferd, og brukte begrepet «bekymringsfull stillhet». Ingen av de brukte begrepet innagerende direkte, men deres beskrivelser av atferden til barna kan kobles opp mot det Lund (2012) beskriver som innagerende atferd. Som viser til at barna vender følelser, tanker og uttrykk innover mot seg selv. Samtlige peker på at stillheten ikke er behagelig for barna, og at de trenger hjelp og støtte av de voksne. De peker på at voksentettheten er for liten i barnehagen, noe som går utover ressursene og kvaliteten disse barna trenger å møtes med. Tyder dette på at barnehagen ikke har kapasitet til å fange opp alle barna som sliter med en innagerende atferd? Og ettersom dette ikke var noe tema det snakkes så mye om i barnehagene, kan det være at manglende kunnskap hos personalet er grunnen? Dette er noe det hadde vært interessant å undersøke videre. Det er behov for mer forskning når det kommer til denne type atferdsvanske i barnehagen, og er et tema de i barnehagen burde satt seg mer inn i.

Intervjupersonene har pekt på mange ulike kjennetegn hos de stille barna, og de har gjennom denne undersøkelsen vist at de ønsker å tilrettelegge for at barna får den støtten og hjelpen de trenger. Barna blir møtt med en forståelse, og av voksne som ønsker å forebygge atferdsvansker. De ønsker å skape et godt sosialt miljø i barnehagen, ved å fokusere på deres sosiale kompetanse, vennskap og relasjoner i barnehagen.

Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S. O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

August, L & August, M. (2016, April). Pedagogisk arbeid med sensitive barn – fra sårbarhet til styrke. Upublisert manuskript, tilsendt på mail, Hamar.

B. Bae, B. J. Eide, N. Winger & A. E. Kristoffersen, *Temahefte om barns medvirkning*

Barsøe, L. (2012): *Ville og stille barns i barnehagen – Veier ut av låste adferdsmønstre*. Oslo: Kommuneforlaget AS

Bjelkerud, A. W. (2011). Spørsmål Om «sosial kompetanse». I Otterstad, A. M. & Rhedding-Jones, J. (Red.), *Barnehagepedagogiske diskurser*. Oslo: Universitetsforlaget. Kunnskapsdepartementet.

Clark, A. (2005). Listening to and involving young children. *Early child development and care*. <http://dx.doi.org/10.1080/03004430500131288>

Johannesen, N. & Sandvik, N. (2008). *Små barn og medvirkning: Noen perspektiver*. Oslo: Cappelen akademisk forl.

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Rev. Utg.). Oslo: Departementet.

Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: universitetsforlaget.

Lamer, K. (1997): *Du og jeg og vi to – Et rammeprogram for sosial kompetanseutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Lund, I. (2012): *Det stille atferdsproblemet – Innagerende atferd i barnehage og skole*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Pape, K. (2003): Fra ord til handling – fra handling til ord. Oslo: Kommuneforlaget AS

Svanevik Thorsen, A.T. (2012). Tidlig innsats for stille barn (Masteroppgave). Universitet i Stavanger, Stavanger.

Vere Midthassel, U., Bru, E., Ertesvåg, S. & Roland, E. (2011). Sosiale og emosjonelle vansker – barnehagens og skolens møte med sårbare barns og unge. Oslo: Universitetsforlaget.

Øksnes, M. & Greve, A. (2015). Vennskap. Oslo: Cappelen Dam.

Vedlegg 1: Intervjuguide

1. Hva er dine tanker rundt de stille barna? Og hva tenker du om din egen atferd eller rolle i møte med disse barna?
2. Har du noen nå, eller har hatt noen barn i din gruppe som du vil karakterisere som stille, og i tilfelle kan du beskrive deres atferd?
3. I hvilke situasjoner opplever du at barna er stille? Og hva tenker du ligger i handlingen til barnet når det velger stillheten?
4. Er dette tema noe dere setter ord på i personalet, og i tilfelle hvordan snakker dere om disse barna? Og hva tenker du om personalets rolle og ansvar?
5. Hvilken oppmerksomhet vil du si barnehagen har på de stille barna i barnehagen? Og hvordan tilrettelegges det for deltakelse i lek og samspill? (Sosialt miljø)
(Hvordan blir de stille barna møtt i barnehagen?)
6. Hva tenker du om stille barn og barns medvirkning i barnehagen?
7. «Rammeplanen sier at: *Barnehagen skal arbeide kontinuerlig med å fremme enkelt barn og barnegruppers sosiale ferdigheter*» hva er dine tanker til dette i forhold til de stille barna?
Hvordan eventuelt legge til rette for å fremme sosial kompetanse hos de stille barna?